

Een kerkdief uit Lummerich

In de nabijheid van de boerenherberg de Radstake stonden een galg en een radstaak. Een radstaak is een paal met daarop bevestigd een wiel waarop men vroeger het lijk van een misdadiger legde nadat eerst al zijn ledematen gebroken waren. De reiziger die eind augustus van het jaar 1549 op de Landstraat de gerichtplaats passeerde, zag tegen de avondhemel het silhouet van een gehangene. Hij zal niet het verband hebben vermoed tussen de veroordeelde en de dorpskerk die hij zojuist nog in de verte meende te hebben gezien. Ook kon hij niet hebben geweten dat zich op het gelaat van het Mariabeeld in die kerk een zorgelijke trek had afgetekend. Een voorafspiegeling van donkere tijden die zouden aanbreken voor de Moeder Gods van Varsseveld. Bij het avondmaal in boerenherberg De Radstake zal hij het verhaal later die dag zeker gehoord hebben. Hoe de koster begin augustus op een middag tot grote schrik een lange staak zag liggen onder het dubbelbeeld van Onze Lieve Vrouw. Een bang vermoeden deed hem naar boven kijken. Gelukkig het Mariabeeld hing er nog. Maar zonder de versierselen. Dit was heiligschennis van het beeld dat al ruim zestig jaar daar in verstilde schoonheid had gehangen. Een kostbaar bezit sinds 1480 had het lief en leed met het kerspel van Varsseveld gedeeld. Bij de oude Varssevelders leefde het leed nog in herinnering toen in 1523 onverhoeds en zonder aanleiding een gewapende bende Münsterse soldaten tijdens de mis de kerk was binnengedrongen. Schietend en slaand had een oude vrouw de dood gevonden, een man werd door 't lijf geschoten en de kapelaan overleed na enkele dagen van de doorgemaakte schrik. Het dorp werd geplunderd waarna de bende zich -met enkele dorpsgenoten als gegijzelden- terugtrok op Bocholt. Het kostte de koster weinig tijd alarm te slaan. Hij trommelt de kerkmeester en ander volk op. Gewapend met stokken, verlaten ze in opgewonden stemming het dorp in westelijke richting, te voet. Natuurlijk er gingen geruchten. Een paar jaar daarvoor was er in het dorp vanuit de Duitse landen zeker wel de onrust doorgedrongen. Zelfs de naam van de monnik, een zekere Luther was wel eens gevallen. Destijds in 1521 had hij zelfs voor de Keizer moeten verschijnen –er gingen zoveel geruchten in dat grote rijk van keizer Karel- maar dit was wel zeker: Varsseveld had zijn beelden lief. Ze hadden er veel voor over gehad en wisten zich sinds eeuwen beschermd! Dus snel was men nu, de voeten kregen vleugels. De voorsprong die de dief op zijn achtervolgers heeft gehad, heeft hem weinig voordeel opgeleverd. In die tijdloze dagen waarin het levenstempo langzaam was en men al opviel als men zich haastig gedroeg, zal hij niet hebben kunnen vermijden dat hij hier en daar de aandacht trok- want haast had hij zeker gehad. Voor de achtervolgers werd het onderweg al gauw duidelijk op het goede spoor te zijn. Richting Doetinchem; ze repten zich langs de wegen over paden, door de bossen, kruisten beken en sloten en toen ze bij de stad aankwamen bleek hij er niet lang tevoren te zijn gepasseerd. Verder ging het zonder oponthoud en eindelijk, na een uur of vier onderweg te zijn geweest, werd hun ijver beloond. In de namiddag van de achtste augustus lukte het de Varssevelders de kerkdief in het kerspel Hummelo in te rekenen. Hij droeg de sieraden nog bij zich! De kerkdief wordt overgebracht naar de kelder van het Doetinchemse raadhuis aan de Markt. Het Hof van Gelre wordt verzocht een scherprechter af te zenden. Nu ruim 450 jaar later weten we uit correspondentie dat de beste man uit Lummerich (Limbricht) bij Sittert (Sittard) kwam. De scherprechter vraagt hem waar hij zijn eerste dieverijen heeft gepleegd en of hij daarbij ook medeplichtigen gehad heeft – en het is best voor te stellen dat daarbij de duimschroef werd gehanteerd, al

was het maar ter aanmoediging om vooral niets te vergeten. Het blijkt resultaat te hebben. Lenert Kuerinx zoals hij blijkt te heten, doet zijn verhaal. In Ruttel heeft uit de kist in de kloosterkerk, enkele sieraden weggenomen; een gordeltje, beslagen met pialten, een gordeltje met een zilveren gesp, een stel oorijzers, verder twee kralensnoeren van koraal, een rozenkrans, daarbij nog een klein zilveren beeldje van ongeveer vier stuivers, en tenslotte een zijden lint met twee kwasten aan de einden – nee, hij heeft geen medeplichtigen gehad – wel had hij op zijn vlucht uit het klooster gezelschap gekregen van een monnik met de naam ‘heer Jan’, een Fries die in datzelfde klooster het werk deed van ‘kellenaer’ (keldermeester, opzichter van de voedselvoorraden in het klooster). Onderweg heeft de monnik hem al gauw verlaten omdat hij, zoals hij had uitgelegd bij het afscheid, naar Aedwart (Aduard) bij Groningen wilde gaan – daar zou een broer van hem wonen die er leke broeder was; maar misschien had de monnik al gemerkt niet het juiste reisgezelschap te hebben- gekozen. Toen de monnik hem had verlaten was hij toch, zij het op afstand, achter de monnik aan blijven lopen en zo in de buurt van Varsseveld gekomen. Op die hete zomermiddag van de achtste augustus -hij had de monnik maar laten schieten- was hij het dorp binnengegaan. Het was tussen een en twee uur en rond deze tijd waren er niet veel dorpers op de baan – was er weer die bekoring in hem opgekomen. Hij trof het want de kerkdeur bleek niet gesloten te zijn en onbemerkt was hij met een stok de kerk binnengekomen en kon er zijn slag slaan. Twee fluwelen gordels, elk met een zilveren gesp, een stel oorijzers, een koralen snoer waarin zes zilveren stenen verwerkt en ook nog een gouden ring was zijn buit. Voldoende om daarmee de IJssel over te komen. Twee weken later valt het vonnis. Hij dient opgehangen te worden en zal een biechtvader krijgen. Aldus geschiedde en zodoende weten wij dat voor de hervorming het dubbelbeeld een Marianum, in de Varsseveldse Laurentiuskerk heeft gehangen.

Vrij naar: ‘De Moeder Gods van Varsseveld in 1549’ door Joop Breukelaar (ADW-december 1990)